

เหตุผลในการต่อสู้คดี

การต่อสู้คดีในศาลยุติธรรม เป็นการต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกันในเชิงกฎหมาย ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลยก็ตาม จะต้องใช้สติปัญญาและไหวพริบเป็นอย่างมาก ในอันที่จะอ้างเหตุผลเข้าหักล้างกัน ดังนั้นอาวุธที่สำคัญ ก็คือ เหตุผลที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายใช้ประกอบหรืออ้างอิงสนับสนุนมูลกรณีของตน ฝ่ายใดมีเหตุผลดีกว่าหนักแน่นกว่า ฝ่ายปรบักซ์ ฝ่ายนั้นย่อมได้เปรียบ การที่เหตุผลจะดีกว่าและหนักแน่นกว่านั้น หมายถึงว่า เหตุผลนั้นเองจะต้องแจ่มแจ้งดังที่ภาชิตกฎหมายโรมันบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า "เหตุผลในกฎหมายต้องแจ่มแจ้งดังแสงตะวัน"

๑. ประวัติการต่อสู้คดี

ประวัติการต่อสู้คดีเท่าที่พอสืบสาวราวเรื่องได้นั้น เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่สมัยอียิปต์ คือราว ๔,๐๐๐ ปีก่อนพุทธศักราชเป็นต้นมา ในสมัยอียิปต์ ได้มีบันทึกยืนยันเรื่องงานศาลและการให้การของคู่ความ เช่นในสมุดซึ่งต้องวางข้างศพผู้ตายอันถือกันว่า ชาวอียิปต์ เมื่อตายไปแล้วจะต้องไปให้การต่อหน้าเทพโอสิริส เพื่อพิพากษาโทษนั้น มีข้อความบางตอนว่า

"ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นคนเกียจคร้าน ข้าพเจ้าไม่ได้ให้การเท็จต่อศาล ข้าพเจ้าไม่มีเจตนาร้าย ข้าพเจ้าไม่ได้ทำการลบหลู่เทวรูป ข้าพเจ้าไม่ได้ฉ้อโกงที่ดินของใคร ข้าพเจ้าไม่ได้ทำความโหมหนัสให้ผู้ใด ข้าพเจ้าไม่ได้ฆ่าใคร ..."(๑)

(๑) สุจริต ถาวรสุข, หมายเหตุความพิสดารว่าด้วยความสำคัญของทนายความ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๔๔

ข้อความเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า น่าจะได้มีการพิจารณาดีและการ
ต่อสู้คดีในศาลในสมัยอียิปต์นั้นแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏบทบาทของคุณความในการ
ต่อสู้คดีเด่นชัดนัก ครั้นถึงสมัยกรีก ราว ๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาล บทบาทในการ
ต่อสู้คดีของคุณความจึงปรากฏเด่นชัดขึ้น ได้เกิดมีนักปราศรัยผู้มีความสามารถในการ
การพูดซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ใช้วาทศิลป์เพื่อจูงใจคน (rhetorician)
อย่างยอดเยี่ยม เช่น โสเครตีส เพลโต อริสโตเติล เป็นต้น ซึ่งในที่นี้
จะขอยกตัวอย่างวาทศิลป์อันอมตะของโสเครตีส ตอนที่ท่านต่อสู้คดีในศาล
แห่งกรุงเอเธน โดยท่านถูกฟ้องฐานทำให้คนหนุ่มเสื่อมเสียและเชื่อเทพอัน
คนเนรมิตขึ้นเอง โดยไม่นับถือเทพเจ้าอันรัฐรับรอง ถึงแม้ท่านจะถูกศาล
พิพากษาลงโทษประหารชีวิต แต่วาทศิลป์ในการแก้คดีของท่านก็เป็นที่ยอมรับ
นับถือกันว่าเป็นเอก เพราะเพริสแพรวัวไปด้วยลีลาแห่งภาษาศิลป์และเปรียบ
พร้อมไปด้วยเหตุและผล ซึ่งเพลโต ศิษย์ของท่านได้ถ่ายทอดให้เราได้รับรู้ได้
เห็นไว้ในหนังสือชื่อ "Apologia" ดังนี้คือ

"ท่านสุภาพชนชาวเอเธน ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะทำไมทำให้
ท่านเกิดความรำลึกอย่างไร แต่วาทศิลป์ของเขาน่าฟังจนข้าพเจ้าเอง
ลืมหืมตา เพียงต้องขอแกลงว่า โจทก์มิได้กล่าววาจาสำคัญแม้แต่คำเดียว
... พวกเขาพูดคำสำคัญแต่บ่อยหรือไม่ได้พูดเลย ส่วนที่ท่านจะได้ฟังจาก
ข้าพเจ้านั้นย่อมล้วนเป็นความจริง ท่านจะไม่ได้ยินสุนทรพจน์อันมีเล่ห์
กลผูกเป็นประโยชน์อย่างสละสลวย หากท่านจะได้ฟังแต่ถ้อยคำชื่อ ๆ
อันนี้ขึ้นได้ในปัจจุบัน ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้ากล่าวแต่ความจริง ขอท่าน
อย่าหวังว่าจะได้ฟังอย่างอื่น ย่อมเหลือวิสัยที่คนอายุปูนข้าพเจ้าจักเตรียม
ร่างสุนทรพจน์มาอย่างพวกเด็ก... หากข้าพเจ้าใช้ถ้อยคำหรือวิธีการ
อันข้าพเจ้าเคยมาแต่ไหนแต่ไร ก็ขอได้โปรดอภัยให้ข้าพเจ้าด้วย ขอ
ท่านได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าพูดตามวิธีของข้าพเจ้าเถิด จะดีหรือร้าย

อย่างไรก็ช่าง ขอให้ถือแต่เพียงว่าที่ข้าพเจ้าพูดนั้นผิดหรือถูกก็แล้วกัน
นี่แหละคือคุณสมบัติของผู้พิพากษา ดุจเดียวกับที่สิ่งก็คือคุณสมบัติของ
กิลปวาที ฉะนั้น ..."

เมื่อผู้พิพากษาคัดสินให้ท่านแพคดี แต่ยังไม่ลงโทษ ท่านกล่าวว่า

"ท่านสุภาพชน แม้จะไม่พูดถึงเรื่องเกียรติ ก็ไม่ชอบธรรมที่จะ
ขอให้ตุลาการปล่อยตน เราควรพูดชี้แจงให้เป็นที่เข้าใจเท่านั้น ผู้
พิพากษามานั่งพิจารณาคดีเพื่อให้ความยุติธรรม มิใช่เพื่อให้ความพอใจ
ตุลาการให้คำสัตย์ปฏิญาณไว้แล้วว่าจะไม่พิพากษาตามอำเภอใจ หาก
จะตัดสินคดีความตามกฎหมาย จึงไม่ควรที่เราจะทำการเพื่อให้ท่าน
เป็นคนออสัตย์และท่านก็ไม่ควรปล่อยให้เขาทำเช่นนั้น..."

และในท้ายที่สุด เมื่อศาลพิพากษาลงโทษประหาร ท่านได้กล่าวว่า

"ท่านสุภาพชน ท่านอาจคิดว่าข้าพเจ้าแก้คดีไม่ดี ถ้าข้าพเจ้า
เตรียมพูดให้ถูกและทำการเพื่อเอาตัวรอดแล้ว ข้าพเจ้าคงทำให้ท่าน
เชื่อคำของข้าพเจ้าได้ ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ข้าพเจ้าไม่ได้ถูก
ลงโทษเพราะแก้คดีอย่างปราศจากเหตุผล หากแก้คดีอย่างมีความกล้า
อย่างมีความละเอียดใจ อย่างไม่พร้อมที่จะพูดถ้อยคำชนิดที่ทำให้ท่าน
ชอบใจ ไม่ร่ำร้องวิงวอนเกี่ยวกับฐานะแห่งตน หรือพูดจาทำทางอื่นไม่
อยู่ในวิสัยอันข้าพเจ้าจะทำได้ แต่ข้าพเจ้าก็รู้ว่าพวกท่านเคยชินกับ
การกระทำเช่นนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นการถูก ที่จะประพฤติดังหนึ่ง
มิใช่คนอื่นเกิดมาเป็นไทแก่ตน และข้าพเจ้าก็ไม่ยอมแสดงความเสียใจ
ต่อวิธีการอันข้าพเจ้าแก้คดีมานั้น ข้าพเจ้าพอใจตาย หลังจากที่ได้อแก้
คดีด้วยวิธีของข้าพเจ้านั้น ยิ่งกว่าจะมีชีวิตอยู่ด้วยการกระทำต่าง ๆ

อันเป็นที่พอใจของท่านในศาลสถิตยุติธรรม ก็ดูจเดียวกับในสงคราม
ข้าพเจ้าหรือใครก็ตาม ย่อมไม่ควรวางแผนหนีความตาย ไม่ว่าจะ
ด้วยวิธีใด..."(๒)

กระบวนพิจารณาคดีที่กรุงเอเธนสมัยนั้น คู่ความต้องต่อสู้คดีด้วย
ตนเอง ไม่มีทนายความว่าแทนตน โจทก์จะต้องเป็นผู้กล่าวหาก่อน แล้วจำเลย
กล่าวแก้ จากนั้นคณะผู้พิพากษาคือผู้แทนประชาชน ๕๐๐ คนลงคะแนนตัดสิน
ถ้าคะแนนเท่ากันให้ปล่อยจำเลย ถ้าโจทก์ได้คะแนนน้อยกว่า ๑ ใน ๕ ให้
ปรับโจทก์ ถ้าจำเลยแพ้ โจทก์เสนอศาลให้ลงโทษ แล้วจำเลยขอให้ศาล
ลดโทษ จากนั้นผู้พิพากษาจึงลงคะแนนอีกครั้งหนึ่ง

ในประเทศอื่นในภาคพื้นยุโรป สมัยต่อ ๆ มา พระมหากษัตริย์ทรง
พิจารณาคดีพิพากษาคดีด้วยพระองค์เอง คู่ความต้องโต้เถียงกล่าวแก้กันต่อพระ
พักตร์ พระองค์จะทรงวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทโดยอาศัยพยานหลักฐาน ที่ทั้งสอง
ฝ่ายได้นำไปแสดงนั้น ก่อนที่จะเข้าไปฟ้องร้องต่อสู้คดี คู่ความก็มักจะปรึกษา
หารือกับหัวหน้าสกุลหรือหัวหน้าครอบครัวเสียก่อน ซึ่งบางครั้งหัวหน้าสกุลก็
เข้าไปเฝ้าพระมหากษัตริย์เพื่อแถลงฟ้องร้อง และต่อสู้คดีแทนคนในสกุลของตน
การเข้าพுகแทนและเถียงแทนเช่นนี้ ต่อมาได้เกิดหลักที่ว่า กรณีเกิดการกระทำ
ผิดอาญาขึ้นแล้ว เมื่อบ้านเมืองจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ก็ต้องตั้งตัวแทน
ของบ้านเมืองหรือของรัฐให้เข้าฟ้องร้องแทนรัฐ ซึ่งกลายเป็นอัยการหรือผู้ว่า
คดีในปัจจุบันนี้ ส่วนคนที่กระทำผิดนั้นแล้ว นอกจากหัวหน้าสกุลเป็นผู้พูดกล่าว
แก้แล้ว ยังอนุญาตให้บิดามารดาตลอดจนเพื่อนสนิททำหน้าที่ดังกล่าวนี้ รวมทั้ง

(๒) Plato, Apologia แปลโดย ส. ทิวรักษ์ (พิมพ์ครั้งที่ ๔;
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิวพร, ๒๕๐๔), หน้า ๔๑-๔๓

เป็นที่ปรึกษาได้ด้วย บุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและดำเนินคดีแทนผู้อื่นดังกล่าวนี้มีชื่อว่า "synegoros" (๓) เป็นที่ยอมรับนับถือกันว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ทางกฎหมาย หรือแบบแผนประเพณี ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งวิชาชีพทนายความในปัจจุบัน ครั้นถึงยุคกลาง (Middle Age พ.ศ. ๙๔๓- ๑๙๔๓) ในยุโรปพระมหากษัตริย์ไม่ได้พิจารณาคดีด้วยพระองค์เอง โดยพระองค์ทรงมอบพระราชอำนาจให้ศาลยุติธรรมวินิจฉัยชี้ขาดคดีแทนพระองค์ ก้อนุญาติให้มีการต่อสู้คดีโดยลักษณะเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว

สำหรับกรีกในสมัยหลัง ๆ ได้มีผู้รับแต่งตั้งค่าแกลงแทนตัวความนำเข้าเสนอต่อศาล หรือผู้ความนำค่าแกลงนั้นมาท่องจำใช้ในการต่อสู้คดีในศาล มีลักษณะคล้ายกับค่าแกลงการฉ้อในปัจจุบัน ค่าแกลงดังกล่าวมีการอ้างอิงหลักกฎหมาย ผู้รับทำค่าแกลงเองก็มักเป็นผู้รู้กฎหมายและหลักธรรมต่าง ๆ ครั้นนานเข้าก็เกิดความชำนาญ จนกลายเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และในสมัยโรมัน ก็มีการตั้งตัวแทนต่อสู้คดี ๒ ประเภท ที่แต่งตั้งค่อนาคูพิพาทเรียกว่า cognitor ที่แต่งตั้งลับหลังคูพิพาทเรียกว่า procurator ในขั้นแรก cognitor จะชื่อความไปว่าคดีในนามของตนเอง โดยมีสัญญาผูกมัดกับตัวความไว้ เมื่อเสร็จคดีจึงมาคิดบัญชีกับตัวความ ต่อมาก็ทำหน้าที่ตัวแทนอย่างทนายความสมัยนี้ ส่วนทนายความที่เป็นแต่เพียงแกลงคดีเรียกว่า orator ยุคนี้มีนักการเมืองชั้นเยี่ยมและเป็นทนายความที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดคือ ชิเซโร (Cicero) โดยเขาเป็น orator ที่มีความเชี่ยวชาญเท่า ๆ กับที่เขาเป็นครูสอนวิชาว่าด้วยการใช้วาจาสูงใจคน (rhetoric) (๔)

(๓) พระยาวิทูรธรรมพิเนต, เรื่องของทนายความ, นิติวิทยาสาร ฉบับพิเศษ, ๑ สิงหาคม ๒๔๙๖ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยพิทยา, ๒๔๙๖), หน้า ๖๐๕

(๔) Edward P.J. Carbett, Classical Rhetoric of the Modern Student (New York: Oxford University Press, 1965), p. 542

ต่อจากสมัยโรมัน อาชีพทนายความได้แพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วยุโรป ระหว่าง พ.ศ. ๑๐๕๓-๑๔๕๓ ได้มีทนายความที่เป็นพระเกิดขึ้น ซึ่งเดิมว่าความแต่ในศาลพระ ภายหลังได้ว่าความในศาลธรรมดาด้วย แต่ผลที่สุดก็ถูกห้ามให้ว่าความแต่ในศาลพระ ทนายความพระนี้แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ proctor ซึ่งมีฐานะเป็นผู้ไต่สวนคดี และ advocate มีฐานะเป็นผู้ว่าคดี ทนายความประเภท proctor ต่อมาอังกฤษนำไปใช้เรียกว่า "solicitor" ส่วนประเภท advocate อังกฤษเรียกว่า "barrister" ในระบบกฎหมายอังกฤษ การมีทนายเข้าช่วยเหลือในทางคดีแทนคู่ความและเพื่อช่วยเหลือศาล เป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะคนธรรมดาจะเข้าใจระบบและวิธีทางกฎหมายได้ ทนายความจึงมีบทบาทมากในการต่อสู้คดี ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ฝรั่งเศส และเยอรมัน ก็ได้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของทนายความ และสนับสนุนให้มีการตั้งทนายความในการสู้คดี จนเป็นที่แพร่หลายและเป็นแบบอย่างที่มาของวิชาชีพทนายความของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

สำหรับการต่อสู้คดีในประเทศไทยนั้น ปรากฏหลักฐานตามกฎหมายลักษณะตระลาการในบทพระธรรมนูญศาลตรีบทที่ ๔๓ บัญญัติว่า "ลูกความกล่าวโทษตระลาการให้พ่อแม่ลูกเมียอายัดแทงสังกัตุลนายฟ้องจึงให้รับฟ้อง อนึ่งลูกความผู้เป็นความมีฟ้องกล่าวเองและประกันให้ผู้อื่นฟ้องหาอุทธรณ์ต่างไซ้ร ท่านว่าผู้นั้นละเมิด" ในบทที่ ๔๔ ว่า "มูลนายมานั่งฟังความบ่าวของตัวให้ฟังแต่ผิดและชอบ อย่าให้สอบต่างกล่าวต่างเถียงต่างลูกความ มิฉะนั้นละเมิด" ในบทที่ ๗๒ ว่า "ถ้าพ่อแม่พี่น้อง ลูกหลาน ผัวเมีย ผู้เป็นตัวความเจ็บป่วยให้พ่อแม่พี่น้อง ลูกหลาน ผัวเมีย นั้นประกันแก่ความต่างกันได้" ในบทที่ ๘๐ และ ๘๑ กล่าวว่า "ผู้มีศักดิ์นา ๔๐๐ ขึ้นไป ถ้าจะฟ้องร้องหาผู้มีศักดิ์นา ๔๐๐ ไร่ขึ้นไป ให้แต่ทนายแก้ความว่าความต่างตัว"

พิเคราะห์ตามกฎหมายนี้ เห็นว่า กฎหมายยังบังคับให้ตัวความว่าความเองอยู่ นอกจากจะเป็นการกล่าวหาตระลาการจึงให้พ่อแม่พี่น้อง ผัวเมียฟ้อง

แทนได้ หรือถ้ามีเหตุป่วยไข้ ก็ให้พ่อแม่พี่น้องลูกหลาน ผู้เมียพี่น้องแทนกันได้ ตามบทที่ ๔๓ และบทที่ ๗๒ แม้นายจะว่าคดีแทนบ้างก็ไม่ได้ ตามบทที่ ๔๔ แต่ผู้มีศักดิ์นาตั้งแต่ ๔๐๐ ไร่ขึ้นไปเป็นความกันให้แต่งทนายว่าความได้ตามบทที่ ๔๐ และ ๗๒ ซึ่งต่างจากหลักทางยุโรป เพราะทางยุโรปนั้นให้มีทนายก็ โดยเห็นว่าทนายเป็นผู้รู้เจตียวลลาตช่วยตัวความที่ไม่ฉลาด แต่ในเมืองไทย น่าจะแปลว่าเมื่อผู้มีศักดิ์นาตั้งแต่ ๔๐๐ ไร่ขึ้นไปเป็นความกัน คุณจะสมเกียรติ ที่จะไปว่าความเอง จึงต้องใช้ทนายให้ไปว่าความโต้เถียงแทน คุณจะเริ่มใช้ ทนายโดยเหตุนั้น ทนายจึงเริ่มด้วยเป็นคนต่ำต้อยไม่ใช่สูงศักดิ์ แต่ต่อมาหลักนี้ ก็เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ลง เพราะได้มีการอนุญาตให้คนสามัญแต่งทนายว่าความ กันได้ เดิมทีใครพูดเก่ง ได้ยินขุนนางพูดเรื่องกฎหมายบ้างหรือได้อ่านกฎหมาย บ้างก็เป็นทนายได้ เพียงใส่ชื่อเข้าไปในท้ายฟ้องหรือคำให้การว่าเป็นทนาย เท่านั้นก็ว่าคดีได้ เมื่อการเป็นทนายเปิดแก่คนทั่วไปไม่จำกัด และไม่มีหลัก เกณฑ์ อาชีพทนายในเมืองไทยจึงมีฐานะต่ำต้อยไม่น่ายกย่องนับถือ ทนายที่ใจ สูงก็มี แต่ที่หวังเงินยิ่งกว่าศักดิ์หรือเกียรติใด ๆ ก็มีไม่น้อย นักกฎหมายผู้ทรง คุณวุฒิยิ่งท่านหนึ่งถึงกับกล่าวว่า "พวกนี้ถึงประมวลว่าคดีกันโดยการเอาเปรียบ อย่างไรศีลธรรมสุดแต่จะเอาชนะคดีได้" (๕) ซึ่งประชาชนได้เหยียดว่าเป็น ทนายตีนโรงตีนศาล ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปกฎหมายไทยในรัชสมัยของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ องค์อุปฐมาจารย์แห่งกฎหมายไทยได้ทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น อันเป็นการยก กระดับนักกฎหมายให้สูงขึ้น ฐานะของนักกฎหมายและอาชีพทนายความก็เริ่มได้รับการยกย่องขึ้น ทั้งยังมีพระราชบัญญัติทนายความคอยควบคุมและตรวจตรามิให้ ทนายออกนอกกรอบนอกทางอีกด้วย การต่อสู้คดีในยุคหลังจึงเป็นการต่อสู้คดีอย่าง มีหลักวิชา มีกฎเกณฑ์ และมีเหตุมีผล เต็มไปด้วยวาทศิลป์ในอันที่จะหักล้างฝ่าย ปรปักษ์และสูงใจศาลให้คล้อยตาม

(๕) พระยาวิทูรธรรมพิเนต, เรื่องเดิม, หน้า ๖๒๗

๒. หลักในการต่อสู้คดี

ตุลาการผู้มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกาท่านหนึ่งชื่อผู้พิพากษาเชสเตอร์ เอ. ฟาวเลอร์ (Judge Chester A. Fowler) ซึ่งเป็นตุลาการแห่งศาลสูงของรัฐวิสคอนซิน (Wisconsin Supreme Court) ได้แสดงสุนทรพจน์ท่ามกลางเนติบัณฑิตแห่งรัฐวิสคอนซิน ที่เมืองมิลวอนกี (Milwaukee) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ มีใจความสำคัญว่า

"... อย่าทำให้การดำเนินการพิจารณารรถคดีเป็นการต่อสู้ด้วยการใช้ฝีปากอย่างรุนแรงสามหาบ จงปฏิบัติต่อฝ่ายตรงกันข้ามด้วยการแสดงความเคารพนับถือไม่ว่าจะมีความรู้สึกจริง ๆ ต่อตัวเขาอย่างไรหรือไม่ จงทำให้การดำเนินการพิจารณาคดีเป็นการแข่งขันอย่างสุภาพ นุ่มนวลยิ่งกว่าเป็นการต่อสู้ของคู่วิวาท..." (๖)

นอกจากนี้ นักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

"การว่าความเป็นศิลปะอันหนึ่ง หาใช้วิหยามิได้ ถึงแม้ผู้ที่รู้กฎหมายเก่งเพียงไรก็ดี ถ้าแม้ปราศจากคุณสมบัติพิเศษ กล่าวคือ ความฉลาดไหวพริบ คือรู้หลักวิธีว่าความดีด้วยแล้ว ผู้นั้น ก็ทำเป็นทนายที่ดีได้ไม่ ข้อสำคัญในการว่าความนั้น จะต้องมีความฉลาดไหวพริบรู้เท่าทันทนายฝ่ายโน้น และยังจะต้องมีความสามารถแสดงต่อศาลให้เข้าใจคดีของตนโดยชัดเจนอีกด้วย ผู้ที่ปราศจากคุณสมบัติดังกล่าวแล้วไม่ควรจะสมัครเป็นทนายรับว่าความให้ผู้อื่น" (๗)

(๖) สุจริต ถาวรสุข เรื่องเดิม หน้า ๑๕๒

(๗) พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ "วิชาว่าความ" อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์, ๒๕๑๐) หน้า ๑๒

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕/๒๕๕๔ ได้กล่าวคำพิพากษาว่า อัยการผู้ถูกลงโทษฎีกาไว้คนหนึ่ง ซึ่งน่าจะเป็นเครื่องเตือนใจในการต่อสู้คดีได้เป็นอย่างดี ดังนี้คือ

"การไต่สวนคดีอาญา เพื่อฟ้องเอาโทษผู้กระทำความผิดนั้น เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการโดยวินิจฉัยเพราะเหตุอันสมควรในชั้นแรก การที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปก็ต้องแสดงเหตุอันเป็นสาระชี้แจงข้ออันใดในกฎหมายหรือข้อเท็จจริงให้กระจ่าง การที่ฎีกามีได้ยกเหตุอันเป็นสาระชี้แจงข้ออันใดในกฎหมายหรือข้อเท็จจริงให้พิเศษกระจ่างขึ้นอีก ทำฎีกาสักแต่ว่าทำเป็นเครื่องจักรพอแล้วไปเท่านั้น และเห็นว่าคดีนี้ควรเป็นอุทธรณ์สอนใจพนักงานผู้รักษาพระอัยการทั้งปวงว่าคดีสำคัญเป็นเหตุถึงเป็นถึงตาย เช่นนี้ ผู้มีหน้าที่ไต่สวนจะต้องอาศัยวินิจฉัยเพราะเหตุหลักฐานใหม่มั่นคงและดำเนินราชการมาให้ดี ไม่ให้พลาดพลั้ง ไม่ให้สะเพร่าแต่ในชั้นแรก จึงจะไม่เสียรูปความ ถ้าวินิจฉัยผิดทำผิดแต่เหตุผลมาโดยหละหลวมก็ดี โดยไม่รู้เท่าถึงการนั้นก็ดี แม้จะถูกลงโทษฎีกาก็หาประโยชน์ไม่เลย มีแต่จะแสดงความดั่งคั้นไปตามแบบกระบวนสำนวนความ พาให้ต้องเหนื่อยยากลำบากไปแทบทุกกระทรวงทบวงกรม ฎีกาหาสาระมิได้"

และต้องระลึกถึงหลักสำคัญอีกอันหนึ่งที่ว่า

"ทนายความไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมของเหตุแห่งคดีที่เขาเสนอต่อศาล เว้นแต่ลูกความจะถามความคิดเห็นของเขาและเขามีความผูกพันที่จะต้องให้ความคิดเห็นนั้นด้วยเกียรติยศ ความยุติธรรมหรือความอยุติธรรมของคดี ผู้พิพากษาจะ

เป็นผู้ตัดสินใจเอง"(๘)

เมื่อประมวลหลักการต่อสู้คดีดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะได้หลักเกณฑ์

๓ ประการคือ :

(๑) การต่อสู้คดีจะต้องกระทำอย่างสุภาพ มิใช่เป็นการต่อสู้ของ
คู่วิวาท

(๒) การต่อสู้คดีจะต้องอาศัยศิลป์ กล่าวคือ ต้องอาศัยความฉลาด
ความมีไหวพริบรู้เท่าทันฝ่ายตรงกันข้าม และสามารถแสดงต่อศาลให้เข้าใจคดี
ของตนโดยชัดเจน ด้วยภาษาที่สละสลวยและแจ่มแจ้ง เพื่อ "จูงใจผู้พิพากษา
และโน้มน้าวจิตใจของเขาให้เข้าสู่บทสรุปตามความต้องการของผู้พูด"(๙)

(๓) การต่อสู้คดีจะต้องรอบคอบ ยกข้อเท็จจริงและอ้างอิงข้อกฎหมาย
หมายให้กระจ่าง และสมเหตุสมผลไม่หละหลวมเกี่ยวแก่การเสนอข้อเท็จจริง
ต่อศาลนั้น เอ็มเมอร์รี่ อาร์ บัคเนอร์ อดีตอัยการแห่งสหรัฐอเมริกากล่าวไว้ว่า
"ไม่มีประชาธิปไตยในข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงทุกอันจะไม่เท่าเทียมกัน มีข้อ
เท็จจริงที่สำคัญและข้อเท็จจริงย่อย จึงขึงน้ำหนักข้อเท็จจริงทุก ๆ อัน"(๑๐)

ลอร์ด แมคมิลแลน (Lord Macmillan) ผู้ล่วงลับไปแล้วได้
กล่าวไว้เมื่อยี่สิบปีก่อนนั้นว่า :

(๘)

Sir Norman Birkett, Advocacy, Advocacy and the
King's English (New York: The Bobbs-Merrill Company, Inc.,
1960), p. 7.

(9) Ibid., p. 4

(10) John A. Wilson, Common Sense in Advocacy, Advocacy
and the King's English (New York: The Bobbs-Merrill
Company, Inc., 1960), p. 60

"ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีหนายความคนไหนที่จะเป็นนักต่อสู้ที่ผู้ยิ่งใหญ่ได้ ถ้ายาคความสันต์ชัดเจนในทางภาษา และมีได้สั่งสมความรู้ในวิชาอักษรศาสตร์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถที่จะแสดงออกให้ผู้อื่นพอใจได้ เพราะภาษาอังกฤษเท่านั้นที่จะทำให้ศาลประทับใจอย่างไม่มีวันลืม"(๑๑)

ตัวอย่างคดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงศิลปะแห่งการต่อสู้คดีของคู่ความและการวินิจฉัยคดีของศาลอันสูงส่ง ด้วยลีลาอังกฤษแห่งภาษาที่ใช้ ความถูกต้องและความแจ่มชัดของเหตุผลที่ยกขึ้นอ้างอิง คือ คดีระหว่างกษัตริย์แห่งประเทศไทย อังฤษ โจทก์ มหาตมะคานธี และนายแบงเกอร์ จำเลย คดีนี้ เซอร์เย. ดี. สเตรงแมน และนายเรามาฮาตุร์ มีคาร์ลิต เป็นนายฝ่ายโจทก์ ส่วนจำเลยไม่ได้ตั้งทนายว่าต่าง ท่านบรมพิไล ผู้พิพากษาได้นั่งพิจารณ ณ จังหวัดอาเมคามัก ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ฟ้องกล่าวหาว่า จำเลยได้กระทำความผิดฐานเผยแพร่ข้อความอันเป็นปรปักษ์ต่อทางราชการตามที่พิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ "อินเดียนุ่ม" เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน, ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ และ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ รวม ๓ กะทง คือ

๑. เผยแพร่ความเห็นเรื่อง "เสื่อมความภักดี"
๒. เผยแพร่ความเห็นเรื่อง "ขบปัญหา"
๓. เผยแพร่ความเห็นเรื่อง "สิงหราช"

กัณธีรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกฟ้องจริง ซึ่ง เซอร์ สเตรงแมนได้แถลงการว่า

"... จำเลยเป็นผู้ได้รับการอบรมศึกษาอย่างสูง ถ้อยคำที่จำเลยเขียนแสดงชัดว่าจำเลยเป็นหัวหน้าคนหนึ่งซึ่งอาจก่อการร้ายได้อย่าง

ใหญ่หลวง ถึงแม้จำเลยจะเขียนความเห็นยืนยันไม่ได้มีการก่อการร้าย
แรงอย่างใดโดยอุบายแห่งคนก็ดี จะถือว่าข้อความทั้งหลายเป็นความ
เห็นที่ดีไม่ได้ เพราะจำเลยมุ่งสอนหรือส่งเสริมให้เกิดความไม่จงรัก
ภักดีต่อรัฐบาล หรืออีกนัยหนึ่งกำลังยุยงโดยเปิดเผยให้ล้มเลิกรัฐบาล
เหตุร้ายที่เกิดขึ้นที่ไซรีไซรามาตราชนั้น จึงถือได้ว่าเนื่องจากการ
กระทำของจำเลยโดยตรง ขอให้ศาลลงโทษจำเลยจงหนัก..."

คำชี้แจงกลางการทวงคืน

"ก่อนที่ข้าพเจ้าจะอ่านคำแถลงการณ์ ข้าพเจ้าขอรับว่าความเห็น
ของโจทก์ในเรื่องฐานะของข้าพเจ้านั้น เป็นความจริงดังที่โจทก์แถลงมา
ทุกข้อ ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาแม้แต่น้อยที่จะปกปิดว่า การก่อให้เกิดความ
ไม่ภักดีต่อรัฐบาลนั้น เป็นของที่ข้าพเจ้าชอบทำอย่างยิ่ง โจทก์ได้กล่าว
ว่า ข้าพเจ้าได้ทำการส่งเสริมความไม่ภักดีนี้มาตั้งแต่ก่อนได้เป็นคณะ
ของหนังสือพิมพ์ "อินเดียนูม" ยิ่งกว่านั้น ข้าพเจ้าขอเรียนว่า ข้าพเจ้า
ได้ยุยงส่งเสริมเรื่องนี้มาก่อนเวลาที่โจทก์กล่าวมานัก ดังจะปรากฏต่อไป
ในคำแถลงการณ์ของข้าพเจ้า เรื่องนี้เป็นงานหนักที่ข้าพเจ้าต้องทำ
ถึงแม้จะต้องรับผิดชอบ เช่นถูกโจทก์อ้างว่า ข้าพเจ้าเป็นต้นเหตุของ
เหตุร้ายที่ไซรีไซรามาตราช และบอมเบย์ก็ดี ข้าพเจ้าก็จำต้องทำงาน
นี้ให้ลุล่วงไป ข้าพเจ้าได้ครีครองเรื่องนี้แล้วตั้งหลายคืน ก็ไม่อาจสลัด
ความคิดที่ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมอยู่ด้วยในเหตุอันวาย น่าสยดสยองที่เกิดขึ้น
ที่ไซรีไซรามาตราชนั้นได้ โจทก์ได้กล่าวโดยถูกต้องแล้วว่า ในฐานะ
ที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่มีความรู้และความชำนาญ ตลอดจนเป็นผู้ได้รับการศึกษา
มาในเรื่องนั้น ข้าพเจ้าควรจะต้องรับผิดชอบ เพราะข้าพเจ้าควรจะสามารถ
หรือควรทราบถึงผลแห่งการที่ข้าพเจ้าได้กระทำไปนั้นได้ ข้าพเจ้าทราบ

แน่ที่เดี๋ยวว่า ข้าพเจ้าเล่นกับไฟ ฉะนั้น จึงต้องฝ่าภัยอันเกิดจากไฟ
ที่ข้าพเจ้าเล่น ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นการผิดหน้าที่ที่ข้าพเจ้าจะต้องขอ
งดเสียซึ่งการเสนอความรู้สึกเหล่านี้ต่อศาล

ข้าพเจ้าไม่เคยประสงค์และจะไม่ประสงค์ที่จะให้เกิดเหตุร้าย
ความไม่รุนแรง เป็นกติกายข้อคนและข้อสุดท้ายของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
ต้องเสี่ยงโชคสองประการในการกระทำของข้าพเจ้า คือประการที่
หนึ่ง ข้าพเจ้าจะอ่อนน้อมต่อรัฐบาลซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าทำให้ประเทศ
ของข้าพเจ้าเสื่อมอย่างไม่มีท่า หรือประการที่สอง ข้าพเจ้าจะเปิด
เผยความในใจให้เพื่อนร่วมชาติทราบ ซึ่งบางที่อาจเกิดผลร้าย คือเกิด
เหตุร้ายได้ เป็นข้อที่น่าเสียใจยิ่งนัก ที่บางครั้งเพื่อนร่วมชาติของ
ข้าพเจ้าก็มีวามไปด้วยโทสะจริต การที่ข้าพเจ้ามาอยู่เฉพาะหน้าศาล
นี้ หาใช่ขอความกรุณาลดหย่อนผ่อนโทษมิได้แท้จริงก็เพื่อขอรับโทษ
อย่างหนักที่สุด ที่มีอยู่ในกฎหมายอันว่าด้วยความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง
ข้าพเจ้าถือว่าการละเมิดกฎหมายเช่นนี้ เป็นหน้าที่อันสำคัญอัน
ของผู้รักชาติที่จะต้องกระทำ หากศาลซึ่งพิจารณาอยู่ที่นี่เห็นว่ากฎหมาย
ลักษณะนั้น เป็นกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับพลเมืองแล้ว โปรดลงโทษ
ข้าพเจ้าให้หนักที่สุด ถ้ามิฉะนั้น ท่านผู้พิพากษาควรจะลาออกจากตำแหน่ง
เสียดีกว่า แต่ข้าพเจ้าคิดว่า การลงไม่เป็นได้ถึงเพียงนั้น แม้กระนั้น
ก็ดี เมื่อข้าพเจ้าได้แถลงการณ์เสร็จแล้ว บางที่ศาลจะได้บางกระมัง
ว่าความคิดชนิดใด เป็นมูลให้ข้าพเจ้าทำการที่มีภัยอย่างใหญ่หลวงที่สุด
ที่วิญญูชนจะพึงประสงค์"

แล้วฉันร้อ่านคำแถลงการณ์แล้ว เลิกบุญคุณที่ได้ทำไว้ต่อรัฐบาลอังกฤษ
จากนั้นนายแบงเกอร์ จำเลยที่ ๒ ให้การ

ในที่สุดศาลได้มีคำพิพากษาวาดังนี้คือ:

"นายคันธีซึ่งเป็นจำเลยในคดีนี้ ได้ให้การรับสารภาพเพื่อการสะทกแกทางพิจารณาของศาล อย่างไรก็ตาม ศาลจะกล่าวได้ว่า การกำหนดโทษจำเลยยอมเป็นภาระอันยากที่ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจ ถึงแม้กฎหมายจะไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลโดยเอกเทศก็ตาม ศาลยอมเว้นเสียมิได้ซึ่งความรู้สึกที่ว่าจำเลยเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะหรือชั้นที่ต่างกับพวกจำเลยอื่น ๆ ซึ่งศาลได้เคยตัดสินมาแล้วหรือซึ่งจะได้ตัดสินในภายหน้า เพื่อนร่วมชาติของจำเลยนั้นด้วยจำนวนล้านคนยอมถือว่าจำเลยเป็นผู้รักชาติ และเป็นประมุขอันยอดเยี่ยม แม้แต่ผู้ที่มีความเห็นทางการเมืองไม่ตรงกับจำเลย ก็ยังเห็นว่าจำเลยเป็นผู้ที่มีความคิดอย่างสูง และมีสภาพที่ประกอบด้วยสุจริตธรรม หรือจะว่ามีปกติเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ได้ ศาลนี้มีหน้าที่ต้องวินิจฉัยความแต่อย่างเดียวซึ่งจะยกความเป็นไปทั้งหมดของจำเลยขึ้นตัดสิน หรือจะตัดสินจำเลยอย่างคนอื่น ๆ นั้นเป็นการนอกประเด็น สำหรับคดีนี้ ศาลให้ความเห็นว่า จำเลยเป็นพลเมืองคนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ต้องเคารพต่อกฎหมาย แต่ปรากฏตามคำรับสารภาพของจำเลย ว่าจำเลยได้กระทำความผิดซึ่งทุกคนจำต้องเรียกว่าเป็นความผิดร้ายแรงต่อรัฐบาล ศาลทราบดีว่า จำเลยได้กล่าวติเตียนก่อกวนวุ่นวายในบ้านเมืองของท่านอยู่เป็นนิตย และยิ่งกว่านี้ จำเลยได้เคยระงับมิให้เกิดเหตุวุ่นวายร้ายแรงหลายครั้ง ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำอันดีของจำเลยอยู่มาก แต่ศาลนี้จำต้องพิจารณาถึงเนื้อความแสดงความเห็นทางการเมืองของจำเลยประกอบเข้ากับกิริยาของผู้ซึ่งไต่ถามไต่ฟังความเห็นทางการเมืองเหล่านั้น นำประหลาดอยู่มากที่จำเลยเชื่อว่า การกระทำของจำเลยเช่นนั้น จะใช้เป็นมูลเหตุให้เกิดผล คือความวุ่นวายร้ายแรงในบ้านเมือง

คงมีคนเป็นอันมากในประเทศอินเดียนี้ที่จะต้องพลอยเสียใจด้วยกับจำเลย ในการที่จำเลยได้กระทำให้เกิดคดีนี้ขึ้นจนศาลไม่สามารถจะปล่อยให้จำเลยมีอิสรภาพได้ แต่จะทำอย่างไรได้ เพราะเหตุการณ์ทั้งหลายต้องเป็นไป

ตามรูปความ เมื่อใดวินิจฉัยถึงเหตุที่ควร เป็นคุณแก่จำเลยเปรียบเทียบกับ
สิ่งที่ควรเป็นประโยชน์ของประชาชนแล้ว ศาลนี้เห็นว่าอาจจะตัดสินคดีนี้ได้
โดยทำนองเดียวกับคดีที่ศาลกันคชาติลล เป็นจำเลยนั้นมาเปรียบเทียบ และ
ศาลจะพิพากษาโดยยุติธรรม กล่าวคือ สำหรับความผิดของจำเลยกระทงหนึ่ง ๆ
ให้จำคุกจำเลย ๒ ปี จำเลยมีความผิด ๓ กระทง ซึ่งพิพากษารวมกันให้
จำคุกจำเลย ๖ ปี และศาลใครจะกล่าวได้ว่า ถ้ามีเหตุภายหน้าอันจะทำให้
ให้จำเลยได้รับความลมหยอนผ่อนโทษแล้ว ศาลจะพลอยมีความยินดีด้วยเป็น
อันมาก"

ดังนี้ขอแถลงการณ์ดังนี้

"ในการที่ศาลได้ยกคดีที่นายบาลกันคชาติลล เป็นจำเลยขึ้น
เปรียบเทียบนั้น ข้าพเจ้าถือว่าเป็นการให้เกิดประโยชน์ ข้าพเจ้าภูมิใจ
ยิ่งนักที่ได้รับความเปรียบเทียบถึงเช่นนี้ การที่ศาลตัดสินลงโทษข้าพเจ้า
นั้น นับว่าเป็นโทษที่เบาที่สุดอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงขออน้อม
เคารพต่อศาลซึ่งได้ตัดสินให้ลงโทษข้าพเจ้า"

๓. การให้เหตุผลในการต่อสู้คดี

ดังได้กล่าวแล้วว่าการต่อสู้คดีนั้น อารูธที่สำคัญก็คือเหตุผลที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายใช้ประกอบหรืออ้างอิงสนับสนุนมูลกรณีของตน ฝ่ายใดมีเหตุผลดีกว่าหนักแน่นกว่าฝ่ายปรบักซ์ ฝ่ายนั้นย่อมได้เปรียบ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๒ ได้บัญญัติว่า "คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ่มชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์ และคำขอคำบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา เช่นว่านั้น" และมาตรา ๑๗๖ บัญญัติว่า "ให้จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่าจำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น" บทบัญญัติทั้งสองนี้แสดงให้เห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ก็ดี คำให้การ

ของจำเลยก็ดี ต้องอ้างเหตุผลประกอบทั้งสิ้น นอกจากนี้มาตรา ๑๕๓ วรรค ๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา ก็ได้บัญญัติไว้ว่า "อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อ หรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ"

และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓/๒๕๔๐ ได้วินิจฉัยในข้อนี้ว่า "ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย แต่มิได้ยกกฎหมายหรือหลักวิชากฎหมายอย่างใดสนับสนุนเป็นแต่แสดงความเห็นลอย ๆ ดังนี้ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้"

การให้เหตุผลย่อมขึ้นอยู่กับภาษาเป็นส่วนสำคัญ ในการต่อสู้คดีนั้น ถ้ายกความใช้ภาษาที่ได้เลือกสรรแล้วว่าเป็นภาษาที่แจ่มแจ้ง อีกทั้งมีลักษณะเป็นธรรมชาติและง่าย ๆ ก็จะทำให้ใจได้มากขึ้น และเพื่อประโยชน์อีกมากหลายของเขา หนายความจำเป็นต้องใช้ศัพท์ทางวิชาการ (technical words) เพื่อให้บรรลุสู่ความถูกต้องโดยสมบูรณ์ (๑๒)

แต่ทั้งนี้เหตุผลที่ให้ก็ต้องสอดคล้องกับสามัญสำนึก (common sense) ของวิญญูชนอีกด้วย ซึ่งก็มีข้อของที่ทำได้ง่ายนัก บางท่านถึงกับกล่าวว่า "สามัญสำนึกนั้นไม่สามัญอย่างยิ่ง มันหมายถึงคำวินิจฉัยที่ดี คุณพินิจอันถูกต้องและความรอบรู้ในทางปฏิบัติอันแท้จริงโดยเอาใจใส่ในชีวิตสามัญ" นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวไว้ด้วยว่า "บุคคลใดก็ตามถ้าเขาสามารถมีสำนึกได้เพียงสำนึกเดียว เขาจะมีสามัญสำนึกเถิด แต่ถ้าเขามีสำนึกที่ไม่สามัญอีกอย่างหนึ่งด้วยไซ้ เขาก็ไม่ไกลจากการเป็นอัจฉริยะเท่าใดนัก" สำนึกสามัญมีความสำคัญเพียงใดนั้นเห็นได้จากภาษิตโบราณของเปอร์เซียซึ่งกล่าวไว้ว่า "น้ำหนักหนึ่งปอนด์ของการเรียนรู้ ต้องการใช้สามัญสำนึกที่หนักถึงสิบปอนด์" (One pound of learning requires ten pounds of common sense to apply it)

(๑๒) Ibid. p. 18

คุณสมบัติของนายความที่ดีก็คือ มองเห็นธรรมชาติของมนุษย์ด้วย สายตาอันแหลมคม มีความจำที่ดี ใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่ว มีสามารที่จะ วินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และสำนึกในความพอเหมาะพอควร (๑๓)

การให้เหตุผลในการต่อสู้คดีนั้น ปรากฏว่ามี การให้เหตุผลที่ผิดหลัก หรือไม่ถูกต้องอยู่เสมอ แต่โดยเหตุที่เราใช้ภาษาจนเคยชิน สิ่งที่เคยใช้อยู่เป็น ประจำ เรามักไม่นึกว่าสิ่งนั้นจะผิดหลักเหตุผลประการใดหรือไม่ เทคนิคในการ ใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน หลอกล่อให้ผู้ฟังและผู้อ่านหลงเชื่อ นับว่าเป็น ศิลปที่มีมาแต่โบราณ ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา โดยพวกโสฟิสต์ (sophist) ในสมัยกรีก เป็นผู้คิดและทำการสอนกันอย่างแพร่หลาย เล่า กันว่าอาจารย์โสฟิสต์คนหนึ่งโฆษณาหานักเรียนว่า ใครที่เรียนวิชาตรรกวิทยา กับเขาจนจบไปขึ้นโรงขึ้นศาลแล้วไม่ชนะในคดีแรกนั้นเอง จะไม่ต้องเสียค่า เล่าเรียนเลย แต่ชนะคดีแล้วต้องนำค่าเล่าเรียนมาชำระ ปรากฏว่านักศึกษา คนหนึ่งเรียนจบไปแล้วก็ไม่มีเรื่องขึ้นศาลเลย จึงไม่ยอมชำระค่าเล่าเรียน อาจารย์จึงไปขู่ นักศึกษาผู้นั้นด้วยการเสนอประเด็นขึ้นสองประเด็นในปัญหา เดียวกัน แล้วเรียบเรียงเข้าข้างตนเองในทำนองที่ว่านักศึกษาผู้นั้นไม่มีทางเลือก อย่างอื่น ซึ่งเรียกตามศัพท์ตรรกวิทยาว่า ไคเล็มมา (dilemma) ดังนี้คือ

"ถ้าเธอไม่ชำระค่าเล่าเรียนเสียที ๆ นั้นจะไปฟ้องศาลเรียก ค่าเล่าเรียน ถ้าศาลตัดสินว่าเธอชนะคดี เธอก็ต้องเสียค่าเล่าเรียน ตามสัญญา ถ้าศาลตัดสินว่าเธอแพ้คดี เธอก็ต้องเสียค่าเล่าเรียนตาม คำสั่งศาล ฉะนั้นควรชำระเสียที ๆ ดีกว่า จะได้ไม่ต้องเสียเวลาขึ้นศาล" (๑๔)

(13) John A. Wilson, op. cit., p. 59

(14) กীরติ บุญเจือ, ปรัชญาเบื้องต้นและตรรกวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพฯ: ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๐๒), หน้า ๒๖๑

ไดเล็มมา (dilemma) ของอาจารย์เสนอ ๒ ประเด็นคือ
 ศึกษษนะหรือแพ้วความทั้ง ๒ ประเด็น ศึกษษต้องชำระค่าเล่าเรียนทั้งสิ้น ไม่มี
 ทางเลือก เพราะไม่มีประเด็นที่สามให้เลือก ซึ่งเรียกว่า "true dilemma"
 แต่ความผิดพลาดในการอ้างเหตุผลของอาจารย์อยู่ที่ว่า อาจารย์อ้างข้อสรุปของ
 แต่ละประเด็นไม่หมด เพราะพยายามที่จะซ่อนเงื่อนไม่ให้ผู้ฟังคิดถึงแง่ที่เหลือ
 ซึ่งถ้าสรุปให้ครบแล้วจะต้องเป็นดังนี้คือ:

- ถ้าศึกษษนะ - ต้องชำระค่าเล่าเรียนตามสัญญา
 - ไม่ต้องชำระค่าเล่าเรียนตามคำสั่งศาล
 ถ้าศึกษษแพ้ว - ต้องชำระค่าเล่าเรียนตามคำสั่งศาล
 - ไม่ต้องชำระค่าเล่าเรียนตามสัญญา

นักปราชญ์ได้รวบรวมการให้เหตุผลที่ผิดหลัก (fallacy) เอาไว้
เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๓ ประเภทคือ:

- ก. การให้เหตุผลผิดหลักในแบบแผน (formal fallacy)
 คืออ้างข้อพิสูจน์ deduction (การพิสูจน์ข้อความใหม่จากข้อความที่รู้แล้ว)
 ผิดหลัก syllogism (การอ้างเหตุผล) ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒
- ข. การให้เหตุผลผิดหลักในเนื้อหา (material fallacy)
 ส่วนมากเกี่ยวข้องกับเรื่อง induction (การหาความจริงทั่วไปจากประสบการณ์
 แต่ละหน่วย) ซึ่งต้องการเนื้อหาให้เหมาะสมที่จะตกลงใจยึดถือว่าเป็นกฎทั่ว ๆ
 ไป แต่มีอยู่เสมอที่เราด่วนสรุปโดยที่เนื้อหายังไม่เหมาะสม เช่น ได้ตัวอย่าง
 มาไม่เพียงพอ (hasty generalization) อ้างสาเหตุผิด (faulty cause)
 เหตุและผลไม่ตรงกัน (post hoc ergo propter hoc: After this,
 therefore because of this) อ้างคำเปรียบเทียบผิดแง่ (faulty
 analogy) เสนอปัญหาสองประเด็นแล้ว สรุปเข้าข้างคนพูด (dilemma)
 เป็นต้น

ก. การให้เหตุผลโดยใช้ความรู้สึกแทนเหตุผล (psychological fallacy) เป็นการอ้างเหตุผลโดยสรรหาคำพูดชนิดที่เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เพื่อให้ผู้ฟังสรุปด้วยอารมณ์คล้อยตามความต้องการของผู้เสนอความคิด เช่น อ้างอาจารย์ (ipse dixit: appeal to authority) อ้างธรรมเนียมหรือศาสนา (appeal to tradition or faith) อ้างจำนวน (appeal to number) อ้างอำนาจ (ad baculum: appeal to force) เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้ให้เหตุผลจึงควรใช้ความพินิจพิจารณาให้จงหนัก เหตุผลที่สมควรเป็นเหตุผลที่ชัดเจน และไม่ผิดพลาดทั้งในแบบแผนและในเนื้อหา นอกจากนี้ ผู้ให้เหตุผลไม่ควรใช้อารมณ์หรือใส่ความรู้สึกส่วนตัวในการให้เหตุผล จะทำให้เหตุผลนั้นบิดเบือนหรือผิดพลาดได้ เพราะตามหลักจิตวิทยา ผู้ใดตัดสินใจด้วยอารมณ์สะเทือนใจมากเพียงไร ก็มักจะใช้เหตุผลน้อยเพียงนั้น อารมณ์สะเทือนใจย่อมระงับการใช้เหตุผลที่ถูกต้องเสีย (๑๕)

๔. ตัวอย่างการให้เหตุผลในการต่อสู้คดีที่ผิดหลัก

(๑) เหตุผลข้าง ๑-๓-๓

ก. โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าคำว่า "DEQUADIN" ซึ่งใช้กับสินค้ายาอมแก้เจ็บคอ แก้วหวัด จำเลยผลิตยาอมใช้แก้เจ็บคอและหวัดออกจำหน่ายใช้เครื่องหมายการค้า คำว่า "DEORADIN" อันเป็นการเลียนแบบเครื่องหมายการค้าของโจทก์ จำเลยให้การต่อสู้คดีตอนหนึ่งว่า "... สำหรับกล่องยาของโจทก์สีส้ม แต่ของจำเลยสีแสด..." (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๖๘/๒๕๑๔)

(15) Gordon Wainwright, Towards Efficiency in Reading (Cambridge: The University Press, 1968), p. 16

ข. ในคดีแพ่งเรื่องหนึ่ง จำเลยแก้ข้อเท็จจริงว่า "...บ้านพักตากอากาศไม่ใช่สิ่งของ เพราะตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า "สิ่งของ" หมายถึง "วัตถุ" (หน้า ๘๑๑) "วัตถุ" หมายถึง "สิ่ง" (หน้า ๘๒๘) "สิ่ง" หมายถึง "ของต่าง ๆ" (หน้า ๘๑๑) "ของ" หมายถึง "สิ่งต่าง ๆ" (หน้า ๑๘๘) ดังนั้น การปลูกสร้างบ้านพักตากอากาศจึงไม่ใช่เป็นการทำ "สิ่งของ"..."

ค. คดีอาญาเรื่องหนึ่ง จำเลยไม่มีทนาย เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว จำเลยแถลงการณีก่อนศาลว่า "ในการดำเนินคดี จำเลยไม่ได้รับความยุติธรรม เพราะเมื่อสืบพยานโจทก์ พยานโจทก์ได้นิ่งเบิกความ แต่ครั้นสืบพยานจำเลย พยานจำเลยกลับต้องยื่นเบิกความ" (๑๖)

(๒) เหตุผลที่เลื่อนลอยและขัดต่อสามัญสำนึก

"ตามปกติแล้ว ของกลางมักจะเป็นของใหม่ ซึ่งก็ย่อมจะขายได้ราคาดี จริงอยู่บางกรณีของกลางอาจจะขายได้ราคาต่ำไปบ้าง เพราะขายทอดตลาด แต่ถึงจะอย่างไรก็ดี ก็คงไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๕ ของราคาของกลาง"

(๓) เหตุกับผลไม่รับกัน

ในอุทธรณ์ของโจทก์ฉบับหนึ่ง โจทก์อ้างเหตุผลในการขอเพิ่มโทษจำเลยว่า "เมื่อผู้เสียหายส่งเงินสดให้ จำเลยเอาธนบัตรทำท่าเช็ดกัน แสดงให้เห็นว่าไม่เคารพต่อคุณค่าของเงินตรา"

(๔) เหตุผลกลลวง

ก. "ในงานงวดที่ ๒ โจทก์เพียงชูดหลุมตั้งเสาโรงอาหารเท่านั้น ส่วนการตั้งโครงหลังคาโรงอาหาร และส่วนนั้น จำเลยได้จ้างนายฮั่ว แซ่ฮึง ทำ ฉะนั้นในงานงวดที่ ๒ นี้ โจทก์ไม่ได้ทำอะไรลงไปเลย"

(๑๖) ส. สิงห์ (นามแฝง), ผลการประกวดเกร็ดคดี, ดุลพาท, เล่ม ๒, ปีที่ ๑ (กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๔

ข. โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้คืน ซึ่งจำเลยทั้งสองเป็นผู้จำประกัน จำเลยที่ ๒ ให้การในข้อหนึ่งว่า "... โจทก์ทราบดีว่าฐานะการเงินของจำเลยที่ ๒ ไม่ดี โจทก์น่าจะระมัดระวังโดยงดหรือบอกเลิกการให้เครดิตแก่จำเลยที่ ๑ แต่โจทก์ก็หาได้ระงับไม่ จำเลยที่ ๑ เป็นหนี้โจทก์ด้วยความประมาทเลินเล่อของโจทก์เอง จำเลยที่ ๒ ไม่ต้องรับผิดชอบ

ค. รายหนึ่งต่อสู้คดี เรียกค่าเสียหายเพื่อละเมิดว่า "จำเลยที่ ๑ ขับรถยนต์ที่จ้างโดยใช้ความระมัดระวังอย่างดีแล้ว ไม่ประมาทโดยขับรถเร็วซึ่งไม่ได้มีส่วนกับรถใด ที่รถประสบอุบัติเหตุ แม้จำเลยที่ ๑ ใช้ความระมัดระวัง เพราะถนนยุบตัวอันเป็นความผิดของธรรมชาติ"

(๕) เหตุผลที่พุ่มเพื่อยเกินความจำเป็น

"คดีนี้ ... จำเลยได้ยื่นคำให้การต่อศาลแล้ว แต่เนื่องจากทางปฏิบัติแล้วไม่น่าจะไม่ได้บรรจยข้อความลงท้ายคำให้การจำเลยว่า ' ด้วยเหตุผลดังกล่าวเรียนมานี้ขอศาลได้โปรดพิพากษาให้ยกฟ้องของโจทก์ และให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมและค่าทนายแทนจำเลยด้วย' ด้วยเลย ทั้งนี้เกิดจากความหลงว่าได้มีข้อความเช่นนั้นแล้ว และการขอแก้คำให้การจำเลยนี้ ก็ไม่ทำให้โจทก์ต้องเสียเปรียบแก่คดีประการใด แม้หากจำเลยจะไม่ขอแก้มา ศาลก็จะต้องพิจารณพิพากษาให้แก่จำเลยอยู่แล้ว แต่เพื่อความเรียบร้อย จำเลยจึงขอเพิ่มเติมข้อความดังกล่าวลงท้ายคำให้การจำเลย เป็นคำให้การจำเลย ขอศาลได้โปรดอนุญาตด้วย"

(๖) อ้างคำเปรียบเทียบผิดแง่

จำเลยอุทธรณ์ข้อหนึ่งว่า "เรื่องบิดาจำเลยยอมใช้คำโคตามาที่โจทก์สืบถึงข้อนี้ จำเลยเห็นว่าเป็นการสืบกรรมแวดล้อม เพื่อแก้ล้างมัดตัวจำเลยด้วยความเท็จทั้งสิ้น แต่ถ้าเป็นความจริงว่าบิดาจำเลยรับรอง จะรับฟังว่าจำเลยลักใจจริงยังไม่ได้ เพราะบิดาจำเลยอาจตกใจกลัวเกรงบุตรจะเสียหาย จึง

ได้ตื่นตกลงไป เพราะอาจถือว่า เสียสินสงวนศักดิ์ไว้ข้างสี่ ก็อาจเป็นได้
กรณีเช่นนี้ แม้ไม่เป็นความจริงผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกจำ ยอมสละทรัพย์สินเพื่อชีวิต
และชื่อเสียงก็มีไม่น้อย อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุจริต"

(๑) เหตุผลแบบขอไปที

โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้จากจำเลย วรรคท้ายของฟ้องมีว่า "ก่อน
จะฟ้องจำเลยขึ้นสู่ศาล ได้เสียค่าพาหนะติดตามทวงถามด้วยเงินไป
๑๐๐ บาท จำเลยยอมใช้ตามสัญญาจ่ายเงินให้โจทก์ แต่จำเลยพูดจาผิดผ่อน
ตลอดมา โจทก์จะตามใจให้ผิดเล่นเหมือนเช่นเคยไม่ได้เสียแล้ว เพราะ
พูดเหลวไหล โจทก์จึงฟ้องขออำนาจศาลบังคับจำเลยตามกฎหมาย"

(๘) เหตุผลแบบเข้าข้างตัวเอง

ก. เหตุผลในคำขอทุเลาของจำเลยข้อหนึ่งว่า "จำนวนหนี้อัน
จำเลยพึงต้องชำระให้แก่โจทก์ตามคำพิพากษาของศาลแพ่งและศาลอุทธรณ์
แตกต่างกันอยู่ ยังไม่เป็นจำนวนหนี้อันแน่นอนนั้น ฎีกาของจำเลยประกอบ
ด้วยมูลฐาน ข้ออ้างอันพึงชนะคดีได้ในที่สุด เพราะฉะนั้นการบังคับคดีแก่จำเลย
ในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด จึงเป็นการเพิ่มภาระให้แก่จำเลย มีผลเป็นการ
บีบบังคับจำเลยในทางปฏิบัติให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบโจทก์ โดยนัยตรงกัน
ข้าม หากโปรดประทานกรุณาให้มีการทุเลาการบังคับคดีแก่จำเลยไว้พลาง
ก่อน จนกว่าศาลฎีกาจะได้โปรดพิพากษาชี้ขาด ก็จะเป็นการผ่อนคลายการ
บีบบังคับในทางปฏิบัติแก่จำเลยมิให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ทั้งการโปรดทุเลา
การบังคับแก่จำเลยไม่มีทางทำให้โจทก์ต้องเสียหาย หรือเสียเปรียบแต่
ประการใด"

ข. จำเลยสู้คดีเรื่องหนึ่งว่า "ที่โจทก์อ้างว่าได้กลั่นแกล้ง
จำเลยนั้น จำเลยเห็นว่า โจทก์แสวงหาลาภอันมิควรได้ เพราะทางราชการ
มีหน้าที่ต้องบริการสาธารณะ มิใช่แสวงหาผลกำไร ในเมื่อโจทก์ไม่เสียหาย

เรื่องก็น่าจะยุติไป ไม่น่าจะฟ้องร้องเป็นคดีนี้ให้จำเลยต้องเสียค่าปรับ เป็น การแสวงผลกำไรอื่นไม่ต้องควยเจตนาารมณ์ของกฎหมายระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดินและกฎหมายการคลัง

(๘) เหตุผลในเชิงเสียดสี ประชดประชัน

ก. โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเพื่อละเมิดอ้างว่าจำเลยขับรด โดยประมาท เป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บต้องเย็บที่ใบหน้าเป็นจำนวนถึง ๓๙ เข็ม จำเลยต่อสู้ในชั้นอุทธรณ์ว่า "ตามที่ศาลยกเอาบาดแผลที่ใบหน้า ว่าต้องเย็บถึง ๓๙ เข็มขึ้นมาเป็นข้อสำคัญนั้น จำเลยขอกราบเรียนด้วยความ เคารพว่า ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลนั้น โรงพยาบาลไม่ได้คิดเอาตาม จำนวนเข็มที่เย็บ ..."

ข. "ตั้งแต่จำเลยเริ่มตกเป็นผู้ต้องหาของเจ้าพนักงานตำรวจ จำเลยก็เสียเปรียบทางรูปคดีอยู่แล้ว เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจจับเอง สอบ ส่วนเอง เตะเอง ซ้อมเอง แล้วปั้นพยานขึ้นเอง ผลที่ได้รับก็คือยศ และ เงินเดือนเพิ่มมากขึ้น แลมด้วยเกียรติอันสูงยิ่งอีกว่า ตำรวจไทยทำงานเพื่อ ประชาชนอย่างแท้จริง"

ค. โจทก์กล่าวไว้ในฟ้องข้อหนึ่งว่า "... ใบหน้าของโจทก์เกิด แผลเป็นยาวถึง ๕ นิ้ว ทำให้เสียโฉมติดตัว ซึ่งโจทก์เป็นหญิงสาวและโสด การมีแผลเป็นที่ใบหน้ามากมายเช่นนี้ ย่อมเสียหายหนัก ไม่อาจคำนวณเป็น เงินได้ แต่โจทก์ขอคิดค่าทดแทนเป็นเงินเพียง ๓,๐๐๐ บาทเท่านั้น"

จำเลยให้การต่อสู้คดีตอนหนึ่งว่า "ตามฟ้องของโจทก์นั้นไม่เป็น ความจริง เพราะไม่เป็นแผลเป็นที่ใบหน้ามากมายอย่างนั้น แม้โจทก์จะเป็น สาวโสด ก็เป็นสาวแก่อายุมากแล้ว ถึงอย่างไรก็ไม่ทำให้เกิดความเสียหาย อย่างมากมายตามที่โจทก์เรียกร้อง"

ง. โจทก์บรรยายฟ้องเรียกค่าเสียหายที่จำเลยขับรดชนโจทก์ ได้รับบาดเจ็บว่า "... โจทก์ต้องทนทุกข์เวทนาอย่างแสนสาหัสจนตลอดชีพ

ครอบครัวของโจทก์มีภริยา ๑ คน กับบุตรอีก ๑ คน รวม ๔ คน ก็ได้รับความทุกข์ร้อนไปด้วย ดังนี้ โจทก์ได้รับความเสียหายอย่างสุดซึ่ง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี จำเลยอุทธรณ์ว่า "... โจทก์ได้รับอันตรายถึงทุพพลภาพตลอดชีวิตหรือไม่ เรื่องนี้ศาลได้วินิจฉัยว่าตามลักษณะบาดแผลของโจทก์ต้องถึงทุพพลภาพไปตลอดชีวิต ซึ่งจำเลยนี้ยังไม่เห็นด้วย เพราะเหตุว่าขาทั้งสองของโจทก์ก็ยังคงมีอยู่ "

(๑๐) เหตุผลชี้คดีกันเอง จนไม่ทราบว่ามีเหตุผลการอะไรแน่

จำเลยที่ ๑ ให้การต่อสู้คดีว่า ขอปฏิเสธฟ้องโดยตลอดฟ้องของโจทก์เคลือบคลุม ไม่ทราบว่าอาศัยสิทธิอะไรเรียกร้องจากจำเลย ตัวสัญญาใช้เงินกับเบิกเงินเกินบัญชี เป็นคนละเรื่องกัน จำเลยเสียเปรียบเรื่องเบิกเงินเกินบัญชีก็ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือต่อกัน ใช้บังคับไม่ได้ ตัวสัญญาใช้เงินขาดอายุความและเป็นโมฆะ เพราะขณะทำตัวสัญญาใช้เงินนั้น จำเลยยังไม่ได้เป็นหนี้โจทก์ และโจทก์ไม่เคยยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้จำเลยชำระเงินเลย จำเลยไม่เคยเบิกเงินเกินบัญชีจะเป็นจริงและถูกต้องหรือไม่ ไม่ทราบเพราะจำเลยยังไม่ได้ไปคิดบัญชีกันขอให้ยกฟ้อง

จำเลยที่ ๒ ให้การต่อสู้มีใจความอย่างเดียวกับคำให้การของจำเลยที่ ๑ และว่าการค้าประกันตัวสัญญาใช้เงินไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ปรากฏในตัวสัญญาใช้เงินนั้น และจำเลยที่ ๒ ไม่เคยค้าประกันตัวสัญญาใช้เงินนั้น การค้าประกันทำกันเฉพาะที่ไม่เกี่ยวกับหนี้สินที่โจทก์ฟ้อง ตัวสัญญาใช้เงินเป็นโมฆะ เพราะจำเลยที่ ๑ ไม่ได้รับเงินและไม่ได้เป็นหนี้โจทก์ ขณะทำตัวสัญญาใช้เงินและโจทก์ไม่เคยยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้จำเลยทั้งสองใช้เงินเลย จำเลยที่ ๒ ไม่ได้ค้าประกันการเบิกเงินเกินบัญชีตามตัวสัญญาใช้เงิน ขอให้ยกฟ้องโจทก์

(๑๑) เหตุผลที่ดูเผิน ๆ เหมือนจะขัดกัน แต่ความจริงแล้วไม่ขัดกัน

ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๑/๒๕๑๐ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "เขตที่ดินตามโฉนดของโจทก์และจำเลยอยู่ติดต่อกัน โจทก์ฟ้องว่าจำเลยรุกล้ำจำเลยให้การว่าที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินตามโฉนดของจำเลย หรือหากว่าที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินตามโฉนดของโจทก์แล้ว จำเลยก็ได้ครอบครองที่พิพาทมาโดยปรบักษ์ เช่นนี้จำเลยยอมให้การตั้งนั้นได้ เพราะมีเหตุผลในการต่อสู้คดีของจำเลย และไม่มีนัยขัดกัน ตามที่โจทก์กล่าวอ้าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒/๒๕๐๕ ระหว่างนายจง ศรีระพุก โจทก์ นายเหมือน เณรผึ่ง จำเลย ที่โจทก์อ้างมาในฎีกานั้น เป็นกรณีซึ่งคำให้การจำเลยขัดกันโดยไม่ประกอบด้วยเหตุผล ข้อเท็จจริงกระจ่างชัดพอที่จำเลยจะเลือกเอาทางใดทางหนึ่งได้ การสืบทั้งสองทางเป็นการขัดกัน ซึ่งถ้าให้จำเลยสืบไปก็เสียเวลาเปล่า ศาลจึงไม่อนุญาตให้จำเลยสืบพยานต่อไป เหตุผลตามคำให้การของจำเลยในคดีนั้น จึงหาตรงกับคดีนี้ไม่"

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย